

18/4/2020

נייר עמדה: תוכנית הלמידה מרחוק שהתווה משרד החינוך עבור ילדי וילדות גן¹

על פי פרסומים בתקשורת, מתווה העבודה לגננות עבור ילדים בגילאי 3-6 לעבודה מרחוק כולל תוכנית לימודים מקוונת שבה הילדים נדרשים לעקוב אחרי משימות שהם מקבלים מהגננת (מן הסתם דרך הוריהם), לעבוד בקבוצות ולפעול במרחב הביתי שלהם במשך כל שעות היום, בהבנייה אינטנסיבית ומפורטת לפי דקות.

לדעתנו המקצועית, התוכנית לא מותאמת ליכולות של ילדים בגילאי הגן בעת הנוכחית בשל סיבות שיפורטו במסמך זה.

בפתח הדברים יש להדגיש כי קיימת **שונויות משמעותיות** ביכולות הקוגניטיביות, הקשביות, החברתיות והרגשיות של ילדים **בטווח הגילאים 3-6**. מכאן שכל תוכנית שמוצעת לילדי הגן צריכה להיות מותאמת לקבוצת הגיל הספציפית, וכן לכלול **גמישות ודיפרנציאליות** על בסיס הכרות העומק של הצוותים החינוכיים עם התלמידים והמשפחות.

- 1. חוסר התאמה לבשלות הרגשית והבין-אישית** – יכולות הוויסות העצמי של ילדים בגילאי הגן לא מותאמות לרמת האיפוק, הריכוז והמחויבות הנדרשות לפעילות מקוונת עצמאית, ובוודאי שלא לפרקי זמן ממושכים, כפי שמוצע במתווה משרד החינוך ללמידה מרחוק בחינוך הקדם-יסודי. ילדי הגן **זקוקים לקשר אישי ישיר** עם מבוגר משמעותי על מנת ללמוד ולהתפתח בכל המישורים, וזקוקים לנוכחותו המוסתת של מבוגר על מנת לתפקד. גם בגן, ועל אחת כמה וכמה בבית, התפתחות ילדים נתרמת **משילוב של פעילויות מוכוונות-ילד**, כגון משחק חופשי, יצירה עצמאית, וניהול עצמי של פעילויות יומיומיות תואמות גיל, לצד פעילויות מוכוונות-מבוגר, כגון הקניה והוראה פרטנית וקבוצתית, וביצוע משימות בתיווך מבוגר משמעותי. כל מתווה ללמידה מרחוק בעת הזאת צריך לכלול איזון בין שני אלמנטים אלו, תוך התחשבות באילוצים ובנסיבות של המגפה העולמית והשפעותיה על הילדים, המשפחות, והצוותים החינוכיים.
- 2. טווחי הקשב והריכוז של ילדים הם קצרים**, גם בנוכחות מבוגר. מרבית ילדי הגן לא יכולים להתרכז ולתפקד במפגש מקוון יותר מכמה דקות ללא נוכחות מבוגר מתווך, וחלקם לא יכולים לעשות זאת מעל מספר דקות גם בנוכחות מבוגר. למידה מרחוק דורשת יכולות קוגניטיביות מתקדמות של הבנת הוראות, חשיבה והסקת מסקנות, שהן **מעבר ליכולות העצמאיות של ילדי גן ללא מבוגר מתווך**. יתרה מכך, המסוגלות הרגשית והקשבית בהקשר המוכר של הגן, שונה מאוד מזו שיכולים ילדים וילדות לגייס בעת הזו בבית, במיוחד לאור הגורמים הסטרסוגניים הרבים שילדים ומשפחות מתמודדים עמם בעת הזאת. במילים אחרות, גם ילד/ה שמסוגלת/לשמר קשב במפגש של חצי שעה בגן, לא בהכרח תצליח לגייס את אותה מידת קשב במהלך זום קבוצתי.
- 3. הישענות מתווה הלמידה המוצע על פרקי זמן ממושכים מול מסך ובמרחבים וירטואליים** אינה תואמת גיל, ולא מותאמת לרצונות ולצרכים של הילדים ולא של הוריהם. מחקר עכשווי² אמנם מצא כי הורים מאפשרים כיום לילדיהם הצעירים (בגילאי הגן) זמן-מסך ממושך יותר לעומת התקופה שלפני מגיפת נגיף הקורונה, אך עדיין משמעותית פחות

¹ הסתדרות הפסיכולוגים בישראל מודה לנעמה קלאוזנר לוי, פסיכולוגית קלינית, ולמיכל דביר קורן, פסיכולוגית

התפתחותית, על תרומתן המשמעותית להגייה ולכתיבה של מסמך זה

² מעודד קראבאנוב וארם, (2020). פעילות דיגיטלית של ילדי גן בימי קורונה, בית הספר לחינוך, אוניברסיטת תל אביב

מכפי שמצופה במתווה משרד החינוך. יתרה מכך, מחקרים מראים שהוראה דרך מסך בינקות ובגיל הרך איננה אפקטיבית בקידום ההתפתחות הלשונית והקוגניטיבית.³

4. מבחינה התפתחותית, ילדים בגיל הגן **זקוקים להקשר פיזי מוכר** על מנת להביא לידי ביטוי יכולות ומיומנויות שנרכשו בו. כך, ילד הנוכח במפגש מקוון של הגן, כאשר הוא מצוי בביתו, יתקשה מאד לאמץ את כללי הגן או להתנהג באותו אופן בו הוא היה נוהג לו נכח במפגש בגן. **המרחב הוירטואלי, במונח זה, הוא מופשט מידי** לילדים בגילאי הגן, ואנו צופות כי ילדי גן יתקשו לנהל אינטראקציה חברתית קבוצתית במדיום זה. משכך נראה כי ילדי הגן לא יוכלו להיתרם ממפגש כיתתי מקוון.

5. מרבית הפעולות המוצעות במתווה דורשות את **נוכחותם המתמדת של ההורים**, ואת יכולתם לתווך לילדים את הדרישות, להציע להם חפצים וחומרים בבית, ולסייע להם להיות בקשר עם 'הקבוצה'. ציפייה זו אינה מותאמת למצבם הנוכחי של ההורים, ועתידה **להרחיב את הפערים** בין ילדים שנמצאים בנוכחות מבוגר תומך ופנוי מבחינה קונקרטיבית, מנטלית ורגשית, לבין אלה שלא (הורים יחידנים, עובדים חיוניים, הורים שמתמודדים עם מצבי דחק סוציאקונומיים, וכד'). כמו כן, במצב הנוכחי, לאחר סגר ארוך, משפחות רבות נמצאות **במצוקה ובמתח נפשי** – ילדים רבים חווים נסיגה בהתפתחותם ואובדן של כישורים התפתחותיים שכבר רכשו הקשורים להרגלי יומיום, לעצמאות, לכישורי משחק ולמידה ולכישורים חברתיים עם בני גילם. הורים נמצאים במתח בשל לחצים תעסוקתיים וכלכליים שונים. במשפחות רבות רמת המתח והעוינות גברה, ובחלקן אף מגיעה לכדי אלימות מילולית, רגשית ופיזית (זאת לפי דיווחי מחלקות הרווחה, וכן נתמך בממצאים מחקריים⁴), וילדים עדים למצבים משפחתיים מעוררי דחק של הוריהם. במצב כזה, **הציפייה להשית על ילדי גן דרישה התפתחותית גבוהה תוסיף מתח במשפחה, ועלולה להוביל להחרפה במצוקה אצל ילדים ואצל הוריהם.**

המלצות חלופיות

לפיכך, **המלצותינו לתוכנית למידה מרחוק מותאמת-התפתחות** נשענת על עקרונות פסיכו-פדגוגיים והתפתחותיים של **שימור היחסים והקשר האישי, של שמירה על רציפות והמשכיות** לשם שימור וקידום חוסן אישי, משפחתי וקהילתי, של **גמישות ופשטות**, ובדגש על שילוב **למידה חברתית-רגשית (SEL - Social-Emotional Learning)**:

1. **שיחות אישיות** וקצרות (מספר דקות) של הגננת עם כל ילד/ה בנפרד, בהתאם לרמה ההתפתחותית של הילד/ה, למצב הרגשי והמשפחתי, ועל בסיס ההכרות המעמיקה של צוותי החינוך עם הילדים והמשפחות. יש לציין כי יהיו ילדים שיוכלו להעזר בשיחת וידאו, אחרים שיעדיפו שיחה טלפונית כמו גם ילדים שהודעת טקסט/הודעה מוקלטת מהגננת תתאים להם יותר. ילדים בגיל הגן עשויים גם שלא להיענות לשיחה כזאת, וזה בהחלט טבעי ומצופה, אולם יש חשיבות לניסיונות ההתקשרות של הגננת באופן קבוע ובכל מספר ימים, כדי לשמור על נוכחות יציבה ועקבית. יתכן גם כי ילדים שבשלבם הראשונים לא יענו לשיחה, יהיו מעוניינים בה בהמשך.
2. מאחר וכפי שצויין מעלה, טווח הקשב של ילדים צעירים מוגבל ויכולתם לשהות במרחב וירטואלי רב-משתתפים מוגבלת מאד, מומלץ שהגננת תשלח להורים **סרטונים א-סינכרוניים** בהם היא מקריאה סיפור, מלמדת תוכן, שרה שיר מוכר או חדש, או מדגימה פעילות יצירה באופן שיאפשר להורים לצפות עם ילדם בסרטון בזמן שנראה מתאים ונוח

³ Lytle, S. R., Garcia-Sierra, A., & Kuhl, P. K. (2018). Two are better than one: Infant language learning from video improves in the presence of peers. Proceedings of the National Academy of Sciences, 115(40), 9859-9866

דרך מנחם בגין 42, רמת-גן • מען למכתבים: ת.ד. 3361, רמת-גן 5213601
טל' 03-5239393 • פקס' 03-5230763 • www.psychology.org.il • E-mail: psycho@zahav.net.il

ואף יותר מפעם אחת. העברת חומרים באופן הזה תאפשר גם חזרתיות, הנחוצה כל כך לילדים צעירים, בהתאם לרצון הילד/ה. מומלץ במיוחד להשתמש בתכנים שכבר מוכרים לילדים משגרת הגן על מנת לשמר רציפות.

3. עבור ילדים הבשלים לכך יכולה הגננת לקדם **מפגש וירטואלי עם חברה טוב** בתיווכה ובתיווך ההורים, או לעודד שיחה טלפונית עם חברה אחת ליום. זאת לשם שימור וטיפוח מיומנויות בין-אישיות בתוך קבוצת הגיל.

4. מומלץ כי הגננת תשלח להורים **חומרי למידה רלוונטיים** (לדוגמא חומרים המותאמים לילדי גן חובה/מוכנות לכיתה א' וכד') והפניות לאתרים רלוונטיים, שיאפשרו עבודה תואמת-גיל ורמה התפתחותית בבית בהתאם ליכולת ההורים. מומלץ שלא להציף את ההורים בחומרים ולשלוח פעילות אחת ליום. תפקיד הגננת הוא לווסת ולברור חומרים מותאמים על סמך הידע המקצועי שלה וההכרות שלה עם קבוצת התלמידים.

5. יש להדגיש כי קיימת חשיבות מכרעת לשמירה על **קשר גננת-הורים** זאת על מנת לקבל דיווח שוטף על מצב הילד, הסיטואציה המשפחתית וגורמי סיכון אם קיימים. קשר זה יאפשר גם המשך היועצות עם גורמי מקצוע לרבות השירות הפסיכולוגי-חינוכי, הייעוץ החינוכי בגיל הרך, ומחלקות רווחה ושירותים חברתיים במידת הצורך. לגננת פה תפקיד משמעותי כגורם מקשר ומתווך בין הילדים הספונים בבתיים לעולם החיצון, לרבות גורמי סיוע מקצועיים שונים. היבט זה הודגש כקריטי על ידי מומחים שונים בתחום הילדים בסיכון⁵.

להערכתנו, תכנית כזו תדרוש מהגננות שעות עבודה מלאות במהלך השבוע, בהנחה שבכל גן יש בין 30-35 ילדים, כאשר לכל ילד ניתן מעט זמן אישי – אך זוהי **התערבות מותאמת התפתחותית שיכולה להועיל בטווח הקצר והארוך לילדים ולמשפחות**.

התכנית המוצעת תעמיק את הקשר האישי של הילדים וההורים עם הגננת, תתרום לשמירה על שגרת יום מסוימת בתקופת הבידוד ולקשר עם הגן, כמו גם להתקדמות לימודית תואמת גיל ויכולות.

כמובן שמומלץ כי הגננת תיוועץ בפסיכולוגית הגן ויועצת הגן הן לבניית תכנית לימודים אשר מכוונת להיבטים אקלימיים, רגשיים, ולימודיים, והן בנוגע למקרים פרטניים בהם עולה קושי.

בתקווה לחזרה מהירה לשגרה בריאה!

בכבוד רב,

יורם שליאר, יו"ר
הסתדרות הפסיכולוגים בישראל

⁵ ראו הרצאתה של ד"ר כרמית כץ ממכון הרוב: <https://www.youtube.com/watch?v=HOE2gQkpHY>